

DROBCI IZ GERONTOLOŠKE LITERATURE

Zbrali: Martina Starc, Mojca Slana, Klemen Jerinc, Tanja Pihlar

EVROPSKA UNIJA: PRVI SESTANEK USMERJEVALNE SKUPINE NA PODROČJU INOVACIJ ZA AKTIVNO IN ZDRAVO STARANJE

Evropsko partnerstvo za inovacije za dejavno in zdravo staranje (ang. *European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing, EIP on AHA*) je del strategije Evropske unije Unija inovacij. Gre za eno od vodilnih iniciativ v novi evropski strategiji Evropa 2020, s katero naj bi spremenili ideje v nova delovna mesta, zeleno rast in družbeni napredek. Cilj Unije inovacij je trojen: 1. spremeniti Evropo v vrhunsko svetovno silo znanosti; 2. revolucionarizirati način sodelovanja javnega in privatnega sektorja, predvsem preko partnerstev za inovacije; 3. odstraniti zastoje, kot so npr. drago patentiranje, razdrobljenost trga, nizko postavljanje standardov in pomanjkanje veččin, ki trenutno preprečujejo, da bi se ideje realizirale na tržišču.

Pred kratkim se je v Bruslju prvič sestala usmerjevalna skupina Partnerstva. Razpravljali so o tem, kako izboljšati zdravje in kakovost življenja starejših ljudi, povečati vzdržnost zdravstvenih sistemov in ustvariti novo rast in tržne priložnosti za Evropo. Usmerjevalni skupini na visoki ravni predsedujeta podpredsednica Evropske komisije za digitalno agendo Neelie Kroes in evropski komisar za zdravje in varstvo potrošnikov John Dalli, vključuje pa države članice, regije, industrijo, stroko v zdravstvu in socialnem varstvu, organizacije za starejše in paciente ter druge zainteresirane skupine. Neelie Kroes: »Staranje je priložnost, ne breme. Generacija, ki je gradila Evropo, si zasluži vse koristi tehnološkega napredka, ki ga je omogočila. Še posebej sem prepričana, da lahko digitalne tehnologije veliko ponudijo

za boljše življenje starejših ljudi ter njihove družine in skrbnike. Daljše in bolj zdravo življenje pomeni priložnost, da imajo starejši aktivno vlogo v družbi, pomagajo pri oblikovanju in vplivanju na odločitve za bodočo Evropo, ki bo boljša za vse generacije. Imeti moramo aktivno vlogo pri zagotavljanju uspeha inovacij za kakovostno staranje.«

John Dalli: »S tem partnerstvom smo zaoznanili ledino. Aktivno in zdravo staranje je prva tema, ki je bila izbrana kot prednostna naloga na področju inovacij v evropskem partnerstvu za inovacije. Menim, da je to zelo pomembno politično sporočilo. Aktivno in zdravo staranje je ključnega pomena za naše državljane. Naš skupni cilj je dvig povprečnega števila let zdravega življenja za 2 leti do leta 2020.«

To je prvič, da so v Evropi združile moči vse zainteresirane strani v tem obsegu in se zavezale pospeševanju inovativnosti za aktivno in zdravo staranje. Osrednji cilj Partnerstva za inovacije za aktivno in zdravo staranje je učinkovitejša izraba evropskih javnih in zasebnih sredstev, porabljenih za raziskave in inovacije. Rezultati naj bi neposredno koristili bolnikom in državljanom. Partnerstvo bo moralo tudi opredeliti in odstraniti ovire za uporabo tehnologij, ki izboljšujejo in rešujejo življenja. Povezalo bo raziskovanje in inovacije in jih poneslo iz laboratorijev k državljanom. Partnerstvo želi pospešiti in povečati sprejemanje inovacij, vključno z rešitvami, ki temeljijo na informacijsko-komunikacijski tehnologiji (IKT).

Vir: Europa (2011). *Active and Healthy Ageing: EU sets up group to steer innovation*. V: Press Releases RAPID, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/519> (sprejem 25. 5. 2011)

ŠVICA: PRIX CHRONOS ALI BRANJE POVEZUJE GENERACIJE

»Ko mi je dedek prebiral zgodbe, se mi je zazdelo, da smo štirje in ne dva. V mojem dedku se je zasmel otrok in v meni se je nasmehnil starec.«

Prix Chronos je mladinski projekt branja, medgeneracijski projekt in spodbuda za branje v enem. Cilj projekta je, da starejši berejo z mladimi med desetim in dvanajstim letom mladinske knjige in izmenjujejo mnenja. Vsako leto je na to temo izbranih pet knjig. Projekt spodbuja zabaven način razumevanja in dialog med generacijami.

Zakaj *Prix Chronos*? *Chronos* je bil grški bog časa, ki prav tako simbolizira življenjsko dobo. Vse knjige pa imajo osrednjo temo medgeneracijskih odnosov.

Osnovni koncepti in cilji projekta so spodbujati dialog in razumevanje med generacijami, spodbujati veselje do branja pri otrocih, seznanjati se z razvojem življenja, posredovati pozitivno sliko staranja, prebirati dobre romane o medgeneracijskih odnosih in vzbujati zanimanje avtorjev in ilustratorjev za medgeneracijska vprašanja.

V projekt se lahko vključijo otroci in starostniki, posamezniki ali skupine, razredi, medgeneracijski bralni klubi, knjižnice, domovi upokojencev in drugi. Kako udeleženci berejo, je odprto: lahko samostojno, lahko celoten razred, lahko babica z vnuki, v starostno raznolikem bralnem krogu ali v knjižnici.

Knjige so izbrane po naslednjih navedenih kriterijih. Osrednja tema mora biti razmerje med generacijama. Ni nujno, da nastopajo povsod mladi in stari ljudje, lahko nastopajo tudi živali ali znanstvena bitja. Izbira otroške in mladinske literature je široka; od psiholoških do realističnih zgodb, pa do znanstvene fantastike. Pomembno je, da je odnos med generacijama predstavljen verodostojno in z empatijo. Razmerje je treba

opredeliti z odprtostjo in spoštovanjem: stari in mladi se učijo drug od drugega in kažejo drug drugemu drugačen pogled na svet in na življenje, kar pomeni obogatitev za oboje. Fantje in dekleta, ali moški in ženske se bodo pojavili kot protagonisti. Sama kakovost literature omogoča posredovanje vrednot, zato so izbrane tiste knjige, o katerih lahko dobro pripovedujemo skozi različne jezike in življenjske figure. Izbrane knjige morajo nagovoriti bralce in bralke. Zato so zahteve za izbrano besedilo visoke, a lahko razumljive in zanimive.

Projekt se je lansko leto odvijal sedmič. Zgodbe so odvisne od fantov in deklet, starih staršev in modrosti starejših ter od globokega prijateljstva in močnih čustev. Tematika je o mladih in starih, o skupnih izkušnjah in odpravljanju težav. Pogovori pa so najbolj zanimivi ravno takrat, ko se srečajo spomini in sanje.

Prix Chronos je začel delovati leta 1996 v Franciji, leto kasneje pa v Švici. Organiziran je bil v sodelovanju s švicarskim inštitutom za otroke in mladino. Krog sodelujočih, ki berejo, je vsako leto večji. Knjižnice, šole, domovi za stare, bralni krožki, ki jih združuje skupna ideja o branju in o razpravljanju o otroških knjigah, ki obravnavajo odnose med generacijami.

Dejavnosti *Prix Chronos* se izvajajo v kantonskih in v regionalnih organizacijah, kar omogoča, da se program lahko odziva na lokalne razlike in iz širokega spektra storitev izbere tiste, ki ustrezajo potrebam lokalne skupnosti.

Na koncu šolskega leta poteka slovesnost. Vsi udeleženci prejmejo majhno nagrado in potrdilo o sodelovanju v projektu.

Vir: *Prix Chronos* (2011). V: *Pro Senectute*, <https://www.pro-senectute.ch/angebote/generationenprojekte/prix-chronos.html> (sprejem 2. 3. 2011)

SLOVENIJA: POVEŽIMO GENERACIJE

Projekt z naslovom Povežimo generacije izvaja Inštitut Os. Namen Inštituta je opravljanje zdravstvene, socialne in drugih dejavnosti, s katerimi se veča kvaliteta življenja tretje generacije. Osnovni cilj je povezovanje generacij preko novih pristopov. Na tak način želijo zmanjšati osamljenost, socialno izolacijo in izključenost posameznikov.

Pri samem projektu sodelujejo prostovoljci, ki so družabniki starejšim ljudem na različnih športnih, kulturnih in drugih prireditvah. S tem želijo v različne dogodke aktivneje vključiti tudi starejšo generacijo in zmanjšati njihovo izolacijo. Prostovoljci v projektu v zahvalo dobijo brezplačno vstopnico za ogled dogodka, na katerem spremljajo starejšega Ljubljancana oz. Ljubljancanko. K sodelovanju vabijo starejše ljudi iz Ljubljane, da skupaj s prostovoljci Inštituta Os obiščejo dogodke, ki bi se jih radi udeležili.

Vir: *Projekt Poveži generacije v Ljubljani*. V: http://www.seniorji.info/MEDGENERACIJSKO_Projekt_Povezi_generacije (sprejem 23. 5. 2011)

JAPONSKA: ZA KAJ PORABIJO ČAS STAREJŠI ODRASLI NA JAPONSKEM

Japonski starejši odrasli (nad 50 let) imajo edinstven položaj na področju upokojevanja, saj se upokojujejo kasneje kot v večini držav OECD in ohranjajo visoko stopnjo delovne aktivnosti. Delež ljudi v vmesnem obdobju, ki ni niti čas polnega dela niti upokojitve, je večji od enake skupine ljudi v evropskih državah. Trg dela na Japonskem nudi več možnosti zaposlitve kot v Evropi, zato starejši Japonci v primerjavi z Evropejci delajo relativno več za plačilo in jim ostaja manj časa za druge, neplačane dejavnosti, med katere npr. sodijo nudenje pomoči ali oskrbe, dejavnosti v skupnosti in verske dejavnosti.

Prvi rezultati japonske raziskave o staranju in upokojevanju JSTAR iz leta 2009 (v stratifi-

ciranem vzorcu petih občin vzhodne Japonske je sodelovalo 4200 posameznikov) kažejo, da se delež Japoncev, starih nad 55 let, zaposlenih v tržni (plačani) dejavnosti, giblje med 80 % in 90 % pri moških ter med 70 % in 80 % pri ženskah. Po drugi strani pa je delež tistih, ki nudijo pomoč (netržne dejavnosti), precej manjši, saj znaša za moške in ženske manj kot 5 %.

To je presenetljivo v primerjavi z ugotovitvami raziskave o zdravju, staranju in upokojevanju v Evropi (SHARE), po kateri npr. znaša delež starejših odraslih moških, ki delajo za plačilo 30 % v Franciji in Avstriji ter nad 60 % v Švici. Delež moških, ki nudijo pomoč pa se giblje med 50 % na Danskem ter 13 % v Španiji. Na Japonskem se dela v večjem obsegu, kot je maksimum v Evropi, medtem ko je obseg zagotavljanja pomoči manjši od minimuma evropskih držav.

Kar zadeva dejavnosti prostovoljskega dela in drugih družbenih dejavnosti, raziskava o zdravju, staranju in upokojevanju v Evropi kaže, da imajo države z večjim deležem ljudi, ki sodelujejo pri zagotavljanju neformalne pomoči ali oskrbe, tudi večji delež ljudi, ki sodelujejo v prostovoljskih dejavnostih. Večji delež je v nordijskih državah in nižji v sredozemskih državah. Delež tistih, ki sodelujejo v prostovoljskih dejavnostih na Japonskem, pa je primerljiv s skupino evropskih držav, kot sta Nemčija in Francija, ki sta po obsegu nudenja pomoči v Evropi uvrščeni v srednjo skupino. Vendar delež tistih, ki nudijo pomoč, ostaja na Japonskem precej nižji kot v evropskih državah.

Kljub dejstvu, da so številni starejši Japonci dolgo aktivni, pa jim še vedno ostane nekaj časa za dejavnosti, ki ne sodijo v redno delo, saj prvi rezultati že omenjene japonske raziskave o staranju in upokojevanju JSTAR kažejo, da se jih med osebami, starimi od 55 do 75 let, približno 20 % ukvarja s hobiji, 15 % je dejavnih v skupnosti, 10 % se jih ukvarja s prostovoljstvom

(vključno z dobrotelstvom), 10 % s športom, od 5 do 9 % se jih posveča učenju (udeležujejo se izobraževanja ali usposabljanja), manj kot 5 % se jih ukvarja z verskimi dejavnostmi, s pomočjo drugim (ljudem v soseski) in s politikom.

Porazdelitev časa, namenjenega delu in prostemu času ali osebni in družbeni dejavnosti, določa kakovost življenja in je pomembna za oblikovanje javne politike tako na Japonskem kot tudi pri nas v Evropi.

Vir: *Hidehiko Ichimura, Hideki Hashimoto in Satoshi Shimizutani (2009). Japanese Study of Aging and Retirement*. V: <http://www.rieti.go.jp/en/projects/jstar/index.html> (sprejem 17. 6. 2011).

EU: PROGRAM ZA PODORO STAREJŠIM OSEBAM PRI SAMOSTOJNEM ŽIVLJENJU

Evropska komisija je predstavila poročilo o napredku skupnega programa za podporo starejšim osebam pri samostojnem življenju. Program za financiranje raziskav in razvoja vključuje 23 držav iz EU, ki želijo izboljšati kakovost življenja starejših oseb s pametnimi rešitvami, ki temeljijo na informacijsko-komunikacijski tehnologiji. Nove rešitve, ki jih program razvija, bodo v dveh do treh letih pripravljene za uporabo na trgu.

Od leta 2008 naprej je bilo izvedenih več kot 50 projektov za raziskave in inovacije, in sicer na področju obvladovanja kroničnih bolezni in družbenih stikov starejših državljanov. Primeri vključujejo robote, ki opravljajo gospodinjstva dela in pomagajo osebi, da ostane povezana s svojo družbeno okolico, ter »pametne domove«, ki se odzivajo na gibanje in obnašanje stanovalcev ter jim tako olajšajo življenje. Da bi bili pozitivni učinki programa čim večji, Komisija pri snovanju rešitev priporoča tesnejšo in bolj smiselno udeležbo končnih uporabnikov. Skladnejša pravila glede upravičenosti in financiranja morajo čim

bolj zmanjšati operativne pomanjkljivosti in zamude, ki včasih vplivajo na nemoten potek projektov.

Poročilo kaže, da je bil skupni program zelo uspešen pri združevanju 23 sodelujočih držav za spopadanje s perečim družbenim izzivom. Prav tako je zapolnil vrzel med naprednimi raziskavami in ambicioznimi tržnimi rešitvami za aktivno in neodvisno življenje starejših oseb. K temu, da je skupni program za podporo iz okolja pri samostojnem življenju tako uspešen, so prispevale tudi visoke finančne naložbe sodelujočih držav. Drugi odločilni dejavnik za uspeh je zelo močna udeležba malih in srednje velikih podjetij v projektnem konzorciju.

Komisija bo tudi nadalje krepila vezi med skupnim programom za podporo iz okolja pri samostojnem življenju, drugimi programi za raziskave in inovacije, ki jih financira EU, ter evropskim letom aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti v 2012.

Vir: *Evropska unija (2010). Digitalna agenda: močno zanimanje MSP in vladna podpora pri IKT za pomoč starejšim osebam*. V: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1726&format=HTML&aged=0&language=SL&guiLanguage=en> (sprejem 27. 12. 2010)

ZDA: URGENCA PO MERI STAROSTNIKOV

Bolnišnice v ZDA skušajo za starejše paciente na urgenci poskrbeti na nov in sodoben način – sobe na urgenci posodabljajo oz. gradijo tako, da čimbolj ustrezajo potrebam starostnikov.

V ta namen prostore opremljajo s stenski mi oprijemali, tla so neдрseča, na posteljah so posebne vzmetnice za zmanjšanje pritiska, ki ponujajo tudi možnost alarma, če pacient vstane iz postelje. Sobe so nežneje osvetljene, ure na stenah so večje, vsaka soba pa ima na voljo tudi hojico, očala za branje in slušne aparate. Zdravniki upajo, da bodo starostnikom

prijazne urgentne sobe pomagale zmanjšati število ponovnih hospitalizacij in hkrati tudi zmanjšale tveganje za škodljive interakcije zdravil. V bolnišnici St. Joseph Mercy v zvezni državi Michigan so poskrbeli tudi za osebje; zdravnike in medicinske sestre so na delavnicah poučili o boljši komunikaciji s starostniki in njihovimi skrbniki. Medicinskemu osebju je posebej naročeno, da si morajo vzeti dovolj časa za vsakega pacienta, saj le tako lahko v celoti razumejo njegovo stanje. Pri pacientih izvajajo tudi presejalne kognitivne preglede, s pomočjo katerih lahko odkrijejo še nediagnosticirane primere demence in depresije.

Po besedah dr. Hwangove, stroka nekaj let nazaj ni bila preveč navdušena nad idejo o urgenci za starostnike, danes pa večina zdravnikov ta koncept že sprejema. Vedno več ljudi nad 65 let bo namreč prihajalo v bolnišnice s svojimi zdravstvenimi težavami, zato je na to treba biti ustrezno pripravljen.

Vir: Martina Alyson in Rashidian Nushin (2011). Emergency rooms built with the elderly in mind. The New York Times. V: <http://newoldage.blogs.nytimes.com/2011/03/14/hospitals-building-emergency-rooms-for-the-elderly/> (sprejem 25. 3. 2011)

INDIJA: ŠTUDENT STOLETNIK

Bholaram Das iz Gawahata v Indiji je bil v življenju v marsikateri vlogi – borec za svobodo, učitelj, odvetnik, sodnik, zdaj pa se

kot stoletnik vrača na univerzo kot doktorski študent. S tem je postal najstarejši študent v Indiji, verjetno pa tudi edini stoletni študent na svetu. Sprejet je bil na Univerzo Guwahati v Assamu; družini in prijateljem je to razkril na svoj 100. rojstni dan. Pravi, da za pridobivanje znanja ni starostne omejitve. Tema njegovega doktorata je vloga njegove rojstne vasi Bohori v okrožju Barpeta v zahodnem Assamu v širjenju neo-Vaišnavitskega gibanja, egalitarne smeri hinduizma.

Ko je bil Das star 19 let, je bil zaprt med gibanjem za osvoboditev od britanske nadvlade. V zaporu je preživel dva meseca, potem pa diplomiral iz trgovskih ved, kasneje tudi iz prava. Mnogi so obnemeli ob njegovi vnemi, da pridobi doktorski naziv v tako visoki starosti. Verjamejo, da je lahko vzor naslednjim generacijam, saj je stoleten študent velika redkost po vsem svetu. Das je še vedno gibčen in aktiven, pri hoji si pomaga s palico, spremlja tekme kriketa na televiziji in z navdušenjem bere. Ima pet sinov in eno hčerko, deset vnukov ter enega pravnuka. »Rad se smejem in sem vedno srečen,« pravi in bere naprej.

Vir: Asian Tribune (2010). Turned 100, he's World's oldest student. V: World Institute For Asian Studies, letnik 10, št. 249, <http://www.allvoices.com/s/event-7069375/aHR0cDovL3d3dy5hc2l-hbnRyaWJ1bmUuY29tL25ld3MvMjAxMC8xMC8yMy90dXJuZWQtMTAwLWwhcy13b3JsZHM-tb2xkZXN0LXN0dWRlbnQ=> (sprejem 28. 12. 2010)